

מצוות הפסח בפרשת ראה

הרב משה שליט

חרשה

פתיחה

בפרשת ראה התורה מצווה שוב על שלושת רגלים והלכותיהם. נראה שאכן מדובר במצווה כבר מבוארת שהרי נתפרשה בספר שמות¹, אע"פ שישנם פרטים מסוימים המתחדשים כאן - שמחה חגיגה והעליה לרגל. אמנם במאמר זה אנסה להציע שבפרשה זו יש חידוש כללי- שכאן מבאר את פסח 'דורות'².

מהו זמנו של חג הפסח

בפרשת אמר ברשימת המועדות התורה מפרשת שבחודש הראשון ישנם שני מועדות שונים הראשון אורכו יום אחד [או חלק מהיום] והשני אורכו שבעה ימים.

א. בַּחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ בֵּין הָעֲרֵבִים פֶּסַח לֵה':

ב. וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֲדָשׁ הַזֶּה חַג הַמִּצּוֹת לֵה' שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ:

ה'פסח' לא נקרא כאן חג אלא נראה שהתורה רק 'מזכירה' את מצוות הקרבת הקורבן קודם לחג המצות כמו שעשתה לגבי מצוות העומר.

---

¹ רמב"ן (דברים טז, א): "שמור את חדש האביב - מצות הרגלים מבוארת, .. אבל יזהיר את ישראל לעלות בהם אל המקום אשר יבחר ולשמוח לפניו. כי כאשר צוה שיביא מעשר שני לפני ה' וכן הבכור ויאכלם שם במקום אשר יבחר ה', הוסיף לבאר כי עוד חייבין שיבואו כלם לפני השם ויחגו לפניו בשלושה רגלים ולשמוח בשלמים שיקריבו לפניו".

רמב"ן (שם, ב): "ובאר בכאן דברים רבים. כי הזכיר במצה שתהיה לחם עני, להגיד כי צוה לזכור שיצאו בחפזון, והיא עני זכר כי היו במצרים בלחם צר ומים לחץ, והנה תרמוז לשני דברים, .. או יאמר שתהיה עוד עשויה כלחם עני ולא שתהיה מצה עשירה, כמו שהזכירו רבותינו (פסחים לו א). ובאר במצות השאור שלא יראה בכל גבולך, כי בתחלה אמר (שמות יב יט) לא ימצא בבתיכם".

² הספורנו מעיר זאת על שני פרטים: א. איסור חמץ כל שבעה (לכאורה זה כבר מבואר בפרשת בא). ב. איסור הקרבה בכל מקום שלא כמו פסח מצרים.

אולם בפרשת ראה נראה בפרוש שה'פסח' אורכו שבעה ימים

(ב) וַיִּבְחַת פֶּסַח לַה' אֱלֹהֶיךָ ... (ג) לֹא-תֹאכַל עִלְיוֹ חֶמֶץ שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל-
עִלְיוֹ מִצֹּת לֶחֶם עֲנִי ..

ויחזקאל מה, כא- מגדיר את ה'פסח' כחג שאורכו שבעה ימים בְּרֵאשׁוֹן בְּאַרְבַּעָה
עָשָׂר יוֹם לְחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם הַפֶּסַח חָג שְׁבַעֵי יָמִים מִצֹּת יֹאכַל:

בפרשת בא ניתן לראות שהדין הזה מופיע בביאור פסוק אחר, וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לָכֶם
לְזָכְרוֹן וְחֻגְתֶּם אֹתוֹ תַּג לְהָ' לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם תִּחְגְּגוּהוּ (יב, יד): שכן

• מפסוק ב עד פסוק יג עוסקת התורה במצוות ה'פסח'- כאשר המוקד הבולט
הוא מכת בכורות והצלת ישראל ממנה.

• מפסוק טו עד פסוק כא עוסקת התורה בפרטי מצוות הקשורות לחג המצות
– מצה חמץ וי"ט- כאשר נראה שהמוקד הוא זיכרון יציאת מצרים.

אם נבאר שפסוק יד הוא התחלת 'חג המצות' מדוע ה'חג' הוא רק יום אחד הרי חג
המצות אורכו שבעה ימים, ואם נבאר שהתורה קוראת ל'פסח' חג והוא אכן נחוג
יום אחד ואז נצטרך לבאר את דברי התורה בפרשת ראה ואת דברי יחזקאל.

מעבר להבדל באורך 'חג הפסח' ניתן לראות חידוש נוסף בפרשת ראה בנוגע לטעם
של מצוות הפסח, בעוד שבפרשת בא הפסח הוא זכר למכת בכורות (כז) וְאֶמְרָתֶם
זִבְחַת פֶּסַח הוּא לַה' אֲשֶׁר פָּסַח עַל-בְּתֵי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּנִגְפוֹ אֶת-מִצְרַיִם וְאֶת-
בְּתֵינֵנוּ הִצִּיל בפרשת ראה מוזכר הפסח בקשר ליציאת מצרים שְׁמֹרֶת אֶת-חֹדֶשׁ
הָאֵלִיב וְעֲשִׂיתָ פֶּסַח לַה' אֱלֹהֶיךָ כִּי בַחֹדֶשׁ הָאֵלִיב הוֹצִיאָךָ ה' אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לְיָלֵה:

דברי הרשב"ם בפרשת במדבר

בפרשת בהעלותך (במדבר ט, ב) על הפסוק "ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו",
מבאר הרשב"ם:

ויעשו בני ישראל - לפי³ שפסח מצרים לא נהג אלא יום אחד ולא היה כשאר
קרבנות, עתה כשנבנה המשכן הוצרך לצוות שיעשוהו כעיקר מצות[ן] לדורות ולא
כפסח מצרים.

³ נראה שהשאלה היא מדוע היה צורך לחזור על הציוו על פרשת הפסח אחרי המצוות המפורשות
בפרשת בא. פרשנים ניתנו מספר תשובות לדוגמא -רמב"ן- '... בעבור שלא נצטוו מתחילה בעשיית

מדברי הרשב"ם האלו עולה שללא המצווה כאן ישראל היו עושים את הפסח כמצוות 'פסח מצרים', ועוד שהקמת המשכן היא הסיבה לקביעת הפסח ב'עיקר מצוותו לדורות'.

לדבריו יש לעיין היכן נצטוו על 'פסח דורות' ועוד הרי בפרשת בא- שהיא המצווה על פסח מצרים - נאמר ושמרתם את הדבר הזה לחק לך ולבניך עד עולם: כיצד מתקיים דבר זה לדורות?⁴

פרשת פסח ב'ראה' – מעבר לפסח דורות

נראה שמקור ברור לדברי הרשב"ם היא המצווה בפרשת ראה שבאה להדגיש את המעבר ל'פסח דורות' שכן אחרי שבפסוק הראשון התורה מגדירה את החובה לשמור שמצוות הפסח תהיה דווקא באביב באה מצוות עשה (שם, ב): "וַיְזַכְּרֶתָּהּ פֶּסַח לְה' אֱלֹהֶיךָ... בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' לְשִׁפְךָ שְׁמוֹ שָׁם", ואחר כך מצוות לא תעשה (שם, ה): "לֹא תוּכַל לְזַכֵּר אֶת הַפֶּסַח בְּאֶחָד שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ". מדוע היה צורך לצוות במיוחד על הפסח, הרי כבר נאמר בתחילת הפרשה באופן כללי שאת כל הקדשים צריך להביא ולהקריב במקום אשר יבחר ד', מדוע היה צורך לחזור ולהזהיר? על זה עונה הספורנו (דברים טז, ה): "אף על פי שפסח מצרים נעשה בזולת מזבח, ובזולת מקדש לא יעשה כן לדורות"⁵.

פסח דורות אלא בארץ, ... ועכשיו רצה הקדוש ברוך הוא וצוה שיעשו אותו, כדי שתהיה זכר גאולתם והנסים שנעשו להם ולאבותיהם ..: ספורנו'. מלבד מה שעשו בשמיני למילואים וחנוכת הנשיאים יעשו גם כן את הפסח שלא יפטרו ממנו בשביל שמחת המצוות שקיימו ...
⁴ וכן כתב הראב"ע במקום: " (כד) ושמרתם רבים חשבו, כי ניתנת הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות חיוב לדורות, בעבור כי הדבר הזה סמוך אל לקחת האזוב וטבילתו. ועוד, כי כתוב אחר כן: אשר פסח על בתי בני ישראל (שמות יב כז), ובדרך הפכרא נכון היה לולי קבלת האמת הנגמרת הנה הנכון, שמלת הדבר הזה שב אל ושחטו הפסח". אולם, בשונה מהראב"ע שדחה את הדרך הסברא מפני קבלת האמת, נראה שהרשב"ם נשאר בזה למסקנה שבפרשת בא כתוב 'פסח מצרים' ולא פסח דורות.

⁵ ניתן לראות גם במשנה הערה על כך שפרשת ראה מדברת על 'פסח דורות' - המשנה במסכת פסחים אומרת שפסח מצרים נוהג לילה אחד ופסח דורות נוהג כל שבעה- והגמרא מבארת שהכוונה שאיסור חמץ נוהג כל שבעה- אלא שקשה, מה הקשר בין איסור חמץ בשאר ימי החג לקורבן הפסח?

כאמור לעיל מפרשת בא היה ניתן להסיק לדורות את מצוות 'פסח מצרים' והטעם למצווה זו היא מכת בכורות אולם ל'פסח דורות' התורה נותנת טעם נוסף והיא 'זכר ליציאת מצרים'⁶. וכן בנוגע למצה: ב'פסח מצרים' המצה באה רק כטפל לפסח בלילה ראשון ושם לא היה חיפזון בהכנת המצה, אבל איסור חמץ ואכילת מצה בשבעת הימים הם זכר ליציאת מצרים. וב'פסח דורות', שהוא עצמו בא לזכר ליציאת מצרים, אם כן בכל שבעת הימים היא טפלה אליו, ואז טעם המצה הוא כמרוך הבא עם הפסח שהם זכר לקושי ועוני השעבוד וכן כזכר לחיפזון היציאה 'ולא יכלו להתמהמה'.

כמובא לעיל ישנם הגדרות שונות בנוגע ל'חג' הפסח, ואכן ישנם שני תארכים לפסח יום ארבעה עשר כשר לשחיטה ולא לאכילה וליל טו להפך, לפי זה ניתן לומר ש'פסח מצרים' עיקרו שחיטת הפסח וזריקת הדם הבאים להגין מפני המשחית וזה ב"ד, ואילו 'פסח דורות' עיקרו לאכילה יחד עם המצה כזכר ליציאה וזה מתחיל בליל ט"ו ונמשך שבעה ימים.

פסח שני כזכר ל'פסח מצרים'

האנשים הטמאים באו אל משה בטענה 'למה נגרע' לפי דברי הרשב"ם ניתן להציע שעיקר הטענה שלהם הייתה שכעת במעבר מ'פסח מצרים' ל'פסח דורות' הם נדחו מהפסח שהרי בפסח מצרים לא נאמרו הגבלות טומאה, והרי התורה ציותה 'לחק לך ולבניך עד עולם' ?!

וע"ז באה התשובה שהמצווה על פסח שני שהוא השלמה ל'פסח מצרים', ישנם מספר קוו דמיון ביניהם-

- פסח מצרים הובא כקורבן יחיד לכל משפחה בנפרד- ופסח שני כל הגדרתו היא דווקא ליחידים.
- לעומת הדגש הכפול בפרשת ראה 'שמור את חודש האביב' 'מועד צאתך ממצרים' – כלומר הפסח מוקרב ונאכל דווקא בשעת יציאת מצרים - הרי פסח

אלא שבשונה מפרשת בא, ששם לא מוזכר הקשר הזה, בפרשת ראה התורה בפירוש מקשרת ואומרת: "לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים".

⁶ לכאורה פשוט שכאשר אכלו ישראל את הפסח במצרים אכלו אתו בהקשר למכת בכורות ולא בהקשר ליציאת מצרים שעדיין לא הייתה ואדרבה נאסרה !

שני נאכל שלא בזמן יציאת מצרים בדומה ל'פסח מצרים' שבא בשעה שעדיין לא נגאלנו.

● ניתן לדייק בלשונם של הטמאים שעיקר הטענה שלהם הייתה שהם נמנעים מהקרבנות הקורבן ולא דיברו על קיום מצוות אכילת הפסח, וכן דייקו חז"ל 'ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא' משמע שבליילה היו טהורים.

ועוד ניתן לראות שבפרשה כולה מופיע השורש 'ע.ש.ה' 12 פעמים ואילו האכילה פעם אחת ואף היא בהקשר לעשייה (יא) בַּחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בְּאַרְבַּעַת עֶשְׂרֵי יוֹם בֵּין הָעַרְבַּיִם יַעֲשׂוּ אֹתוֹ עַל־מִצְוֹת וּמִצְוֹת יֵאָכְלֶהוּ: למצוות האכילה אין תאריך בפני עצמו אלא היא טפלה לעשייה ונראה שהיה צורך להדגיש בפסח שני מלבד ה'עשייה' שהיא ההקרבה, יש מצווה גם לאכול כחוקת הפסח. ורמז לדבר נמצא בהלכה שבפסח ראשון אומרים הלל גם בשעת האכילה שהרי הוא בא כזכר ליציאת מצרים וע"ז ראי לומר הלל, ואילו בפסח שני אין אומרים הלל באכילה שכן הוא זכר ל'פסח מצרים' ומסתבר שבליל ט"ו במצרים לא אמרו הלל שהרי עדיין לא נגאלו.

ואכן הראב"ע והרמב"ן הסבירו את ה'חוק לך ולבניך עד עולם' כמוסב על מצוות השחיטה שהיא לדורות.

בהמשך לדברי הרשב"ם מעבר לשינוי בהגדרת ה'פסח' לעיקר מצוותו כקורבן- הרי ישנו שינוי מהותי והוא החלפת הבכורות בלווים, במצב הקודם של 'פסח מצרים' הרי הקורבן נעשה ע"י הבכור הית הפרטי כזכר למכת בכורות שבהם ניצל הבכור הפרטי בכל בית, אבל כעת שהם הוחלפו ע"י הלווים שהם כביכול ה'בכיר' של כלל ישראל, הרי המיקוד משתנה ל'פסח דורות' שעיקרו גאולת כלל ישראל.

וכאמור לעיל בפרשת 'החודש הזה לכם' ניתן לראות בברור את המעבר בין מצוות הפסח בפסוקים ב-יד בהם התאריך היחיד המוזכר הוא ארבעה עשר והאכילה נקראת 'בליילה הזה' כלומר ללא שינוי תאריך, ואילו מפסוק טו עד פסוק כ מדבר על חג המצות בהם מדובר על טו⁷ = 'ביום הראשון מקרא קודש' עד כ"א = 'ביום השביעי מקרא קודש'.

⁷ אכילת המצה מוגדרת 'בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצות'.